

Türkiye'nin Demografik Fay Hatları Gerontolojinin Perspektifinden Demografik Yaşlanmanın Sebepleri ve Sonuçları: Geleneksel Derleme

Demographic Fault Lines in Türkiye the Causes and Consequences of Demographic Aging From the Perspective of Gerontology: Traditional Review

^{1b} Hatice Büşra KARA^a, ^{1b} Şerife AKKOCA^b, ^{1b} Şule Sidrenur ÖZTÜRK^a, ^{1b} İsmail TUFAN^c

^aAkdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gerontoloji Yüksek Lisans Programı, Antalya, Türkiye

^bToplum Sağlığı Merkezi, Isparta, Türkiye

^cAkdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, Antalya, Türkiye

ÖZET Türkiye'de yaşlı nüfus oranı hızla yükselmektedir ve tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de demografik yapıya olan etkileri artmaktadır. Yaşlı nüfus, kronik hastalıklara daha yatkın olmaları nedeniyle nüfusun genelinde kıyasla daha fazla sağlık hizmetine ihtiyaç duymaktadır. Bununla birlikte emeklilik maaşı ve sosyal güvenlik hizmetlerine olan artan talepleri sosyal güvenliğin sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır. Yaşlı nüfusun sağlık, sosyal hizmetler, sosyal güvenlik ve emeklilik sistemine olan etkileri bireysel ve toplumsal düzeyde önlemler almayı gerektirmektedir. Sosyal politikanın sistemleri iyileştirmeye ve mevcut olmayana sağlayacak dâhil etmeye yönelik çalışmalarını yaşlı nüfusun demografik yapıya etkilerinin en aza indirilebilmesi için önem arz etmektedir. Sosyal politikaların temel dayanağını anayasa oluşturmaktadır. Sosyal devlet kavramı, eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde sosyal politikaların bireylerin refahını artırmak ve ihtiyaçlarını gidermek amacıyla hizmetler planlaması ve yürütülmesini sağlaması gerekmektedir. Gerontolojide "yaşam durumu" kavramı eylemsel manevra alanı olarak bir kişinin veya belirli bir grubun yaşam koşullarını iyileştirmek veya amaç ve isteklerine ulaşmasını sağlayacak olanaklar ve kaynaklar anlamına gelmektedir ve bunlar yaşlı politikasının yasal çerçeve koşullarını oluşturmaktadır. Sosyal politik analizde yaşam durumu, insanların farklı yaşam koşullarından kaynaklanan farklı ihtiyaçlarını ve zorluklarını yakalama yöntemidir ve yaşlılık dönemi ihtiyaçlarını anlamak için yaşam durumu kavramının gerontolojideki anlamını ortaya koymak gerekmektedir. Sosyal politikalar, sosyal eşitsizlikleri azaltarak adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Yaşlılıkta sosyal eşitsizlikler, diğer nüfus gruplarına kıyasla yaşlıların yapısal katılımını engelleyebilir. Yaşlıların sosyal hayata aktif katılımının sağlanması ve yaşam kalitelerinin artırılması açısından sosyal politikaların önemi giderek artmaktadır. Yaşlılara yönelik hizmetlerin ve programların geliştirilmesi, yaşlıların sosyal hayata katılımını teşvik eden politikaların uygulanması gibi konularda çalışmalar yürütülmesi ve bütün bunlarda gerontolojinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılması önerilir.

ABSTRACT The elderly population rate in Türkiye is rapidly increasing and, like in the rest of the world, its impact on the demographic structure is becoming more pronounced. Due to their susceptibility to chronic illnesses, the elderly population requires more healthcare services compared to the general population. However, the increasing demand for retirement pensions and social security services has made it difficult to sustain social security. The impact of the elderly population on health, social services, social security, and retirement systems requires individual and societal level measures. Efforts to improve social policy systems and include non-existent ones are crucial to minimize the impact of the elderly population on the demographic structure. The constitution forms the basis of social policies. The concept of a social state should ensure the planning and implementation of services to increase individuals' welfare and meet their needs within the framework of equality and justice principles. In gerontology, the concept of "life situation" means the possibilities and resources that improve the living conditions of an individual or a specific group and enable them to achieve their goals and desires, forming the legal framework for elderly policy. In social policy analysis, life situation is the method of capturing the different needs and challenges arising from different living conditions of individuals and understanding the needs of the elderly period requires defining the meaning of life situation in gerontology. Social policies aim to reduce social inequalities and provide justice. Social inequalities in old age may prevent elderly people's structural participation compared to other population groups. The importance of social policies in ensuring the active participation of the elderly in social life and improving their quality of life is increasing. It is recommended to conduct studies on the development of services and programs for the elderly, the implementation of policies that encourage their social participation, and to benefit from gerontology's knowledge and experience in all of these areas.

Anahtar Kelimeler: Demografik yaşlanma; sosyal politika; sosyal hizmet

Keywords: Demographic aging; social policy; social work

Correspondence: Hatice Büşra KARA
Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gerontoloji Yüksek Lisans Programı, Antalya, Türkiye
E-mail: hbusarakara@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Gerontology.

Received: 17 May 2023 **Accepted:** 14 Aug 2023 **Available online:** 21 Aug 2023

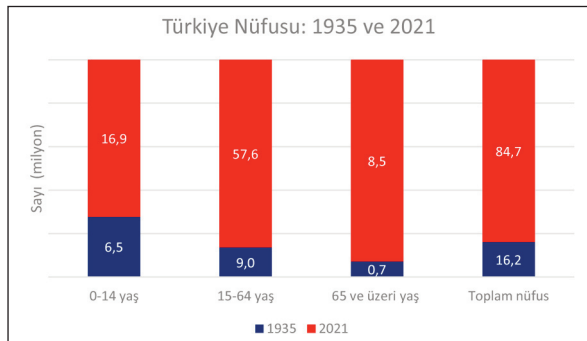
2822-5627 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

TÜRKİYE NÜFUSUNUN YAPISAL DEĞİŞİMİ

Türkiye'nin demografik yapısına bakıldığında yaşlı nüfusun son yıllarda hızla arttığı dikkatlerden kaçmayacak, sadece coğrafi fay hatları değil, demografik fay hatları da kırılma riski altında olan bir ülke olduğumuz görülecektir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2022 yılında nüfusumuzun %9,7'si 65 yaş ve üzerindedir ve bu oranın 2040 yılında %14,2'ye yükseleceği öngörülmektedir. 1935 yılından bugüne dek nüfusumuz güçlü bir değişimden geçmiştir. Çocuk nüfus (0-14 yaş) oranı %40'tan %20'ye gerilemiş, çalışabilecek yaştaki nüfus oranı (15-64 yaş) %55'ten %68'e yükselmiş ve yaşlı nüfus (65+ yaş) oranı ise %4'ten %10'a yükselmiştir.¹

Türkiye nüfusu 1935 yılında yaklaşık 16,2 milyondan 2021'de 84,7 milyona ulaşmıştır. 1935 yılında çocuk nüfus sayısı 6,5 milyon iken, 2021'de 16,9 milyona yükselmiştir. Çocuk nüfus sayısı 1935-2021 yılları arasında 2,6 misli artmıştır. 1935 yılında çalışabilecek yaştaki nüfus 9 milyon civarındayken, bugün 57,6 milyon olmuştur. Çalışabilecek yaştaki nüfus aynı dönemde 6,4 misli çoğalmıştır. Buna karşın 1935 yılında yaşlı nüfus sayısı 650.000 iken, bugün yaklaşık 8,5 milyon olmuştur (Şekil 1). Dolayısıyla yaşlı nüfusun sayısı 1935-2021 yılları arasında 13 misli artmıştır. Toplam nüfusumuz ise 5,2 misli çoğalmıştır.²

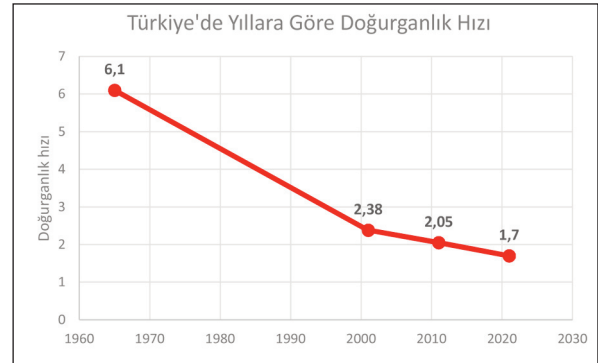
Nüfusta yaşlı sayısı ve oranı artmaya devam ederken, çocuk sayısı azalmaya devam edecektir. Türkiye'de 1960'lı yıllarda 15-45 yaş arası kadın ortalama 6,1 çocuk dünyaya getirirken, bugün doğurganlık 1,7'ye gerilemiştir (Şekil 2).^{3,4}

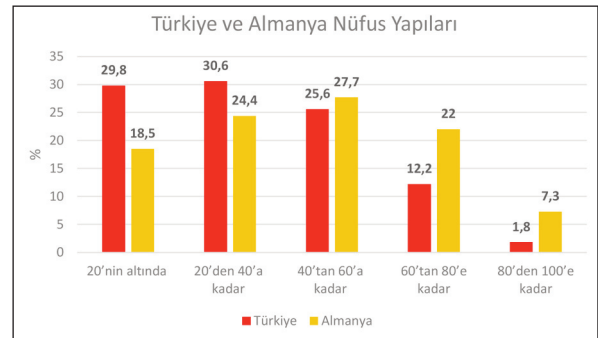
ŞEKİL 1: Türkiye'nin 1935-2021 döneminde nüfus değişimi.¹

Yaşlanan nüfusun demografik yapıya etkileri dünya genelinde artmaktadır. Nüfusumuz yaşlanma sürecinin henüz başlangıcında yer almaktadır. Avrupa'nın en yaşlı nüfusuna sahip Almanya'nın nüfus yapısı, Türkiye'nin gelecekteki nüfus yapısı için bir model teşkil edebilir. Çünkü demografik değişimler bütün ülkelerde benzer bir süreçten geçmektedir. Türkiye ile kıyaslandığında Almanya'da 60-80 yaş arası nüfus 1,8 ve 80-100 yaş arası nüfus 4,1 misli daha fazladır (Şekil 3).^{2,5}

Genelde kadınların ortalama yaşam süresi erkeklerin ortalama yaşam süresinden uzundur. Yaşlılar arasında kadınların sayısı ve oranı devamlı çoğalmaktadır. Erkekler ortalama 75,9, kadınlar 81,3 yıl yaşamaktadır. Kadınların ortalama yaşam süresi 5,4 yıl daha uzundur. Diğer taraftan doğuşta beklenen yaşam süresi zamanla değişmektedir. Bu yüzden 65 yaşındaki bir erkek ortalama 16,3 yıl, aynı yaştaki bir kadın ise ortalama 19,6 yıl yaşamaktadır.² Bu yüzden yaşlı nüfusta kadın oranı daha yüksektir. Uzun süredir gözlemlenen bu olguya gerontolojik literatürde "yaşlılığın kadınsallaşması" denir.⁶

ŞEKİL 2: Türkiye'de yıllara göre doğurganlık hızı.^{1,3}

ŞEKİL 3: Türkiye ve Almanya nüfuslarının yaşa göre karşılaştırması.^{1,5}

Demografik ve sosyal değişim birbirine paralel yürüyen süreçlerdir.⁷ Yaşlılar, nüfusun geneline kıyasla daha fazla sağlık hizmetlerine, emeklilik maaşına, sosyal hizmetlere ihtiyaç duyduğu için bireysel ve toplumsal değişikliklere hazırlıklı olmalıyız. Yaşlı nüfusun artmasıyla kronik sağlık sorunları, bakım ihtiyacı ve statü kaybına uğrayan insanlar çoğalmaktadır. Bu, sadece bir sağlık sorunu değil, daha ziyade toplumsal bir sorundur.⁸ Hastalık, engellilik, bakıma muhtaçlık gibi kavramlar sadece sağlık sorunlarını tanımlamaz. Daha ziyade ardında değer yargıları vardır. Hasta, engelli ve bakıma muhtaç gibi kavramlar normlardan sapan davranış çağrışımını yaratır ve bu kişilerin dışlanmalarına yol açar.⁹

Yaşlıların kronik hastalıklara daha yatkın olmaları nedeniyle sağlık hizmeti ihtiyaçları artmaktadır ve pek çok alanda yenilik ve iyileştirme gereklidir.¹⁰ Emeklilik maaşı ve sosyal güvenlik hizmetlerine artan talep, sosyal güvenliğin sürdürülebilirliğini de zorlaştırmıştır.¹¹ Bu nedenle emeklilik sistemi güçlendirilmeli, yaşlı hizmetleri geliştirilmeli ve iyileştirilmeli, sosyal güvenlik sistemine bakım sigortası eklenmelidir.¹² Çünkü yaşam süresi uzadıkça yaşlılığın ileri safhalarında yardım ve bakım ihtiyacı da artmaktadır.¹³

Yaşlanan nüfusun bir diğer etkisi iş gücü piyasasına olan etkisidir. İş gücü arasında rekabeti artırabilir, işsizlik oranlarını yükseltebilir ve yaşlı çalışanların emekliliğe ayrılmasıyla iş gücünde azalmaya yol açabilir.¹⁴ Dolayısıyla ekonomi, yaşlanan nüfusa göre ayarlanmalıdır.

Sağlık sisteminden emeklilik sistemine, sosyal hizmet sisteminden eğitim sistemine, aile sisteminden “yeni bakım kültürüne” kadar uzanan, daha önceki dönemlerde hiç görülmemiş yeni ihtiyaçların karşılanması gerekecektir.¹²

Bu sorunların çözümü için bireysel ve toplumsal düzeyde önlemler alınmalıdır. Birey düzeyinde yaşlıların sağlıklı ve aktif bir yaşam sürdürmesi önemlidir. Örneğin sağlıklı beslenme, düzenli hareket ve düzenli hekim kontrolleri ile daha sağlıklı yaşlılar çoğaltılabilir. Yaşlı bireylerin toplumsal yaşama aktif katılımı desteklenerek, kendilerini daha iyi hissetmeleri ve depresyondan korunmaları sağlanabilir.¹⁵

Sosyal politikanın, sağlık, emeklilik, sosyal hizmet, bakım gibi farklı sistemleri iyileştirilmesi veya

mevcut olmayanı sisteme dâhil etmesi hâlinde yaşlanan nüfusun demografik yapıya etkileri en aza indirilir ve bunun olumlu etkilerinden fayda sağlanır. Aksi takdirde coğrafi fay hatlarının riskiyle yaşamak zorunda olan değil, aynı demografik fay hatlarının da riskiyle yaşamayı göze alan bir topluma dönüşürüz.

DAYANIKLI TEMEL: ANAYASA

Anayasa, bir evin temeli gibidir. Temelin çok acılar çekerek, evin sağlam bir şekilde ayakta kalmasını sağladığını 2023 deprem felaketinde anladığımızı varsayarak, evin temelini, diğer bölümlerinin yapılması için gerekli altyapıyı oluşturduğunu da anımsayalım. Anayasa benzer bir şekilde, bir ülkenin sağlam şekilde ayakta kalmasını sağlar ve diğer yasa ve kurumların yapılması için gerekli altyapıyı oluşturur. Anayasa, devletin yönetim şeklini, vatandaşların haklarını ve özgürlüklerini, devlet kurumlarının yetkilerini ve diğer önemli konuları düzenleyen temel belgedir. Vatandaşlar, anayasada belirtilen hak ve özgürlüklerine uygun şekilde davranma hakkına sahiptirler ve hükümet de anayasal sınırlamalara uymak zorundadır. Anayasa, vatandaşların temel haklarını korurken, hükümetin ülke yönetimini sağlamasına ve yasaları uygulamasına yardımcı olur: “*Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.*” (TC Anayasa’sı, Madde 2). Bunun açılımı özetle şöyledir: Türkiye Cumhuriyeti’nin amacı, toplumun huzurunu sağlamak, millî dayanışmayı güçlendirmek ve adalet anlayışını korumaktır. Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına saygılıdır. Vatandaşların yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, adil yargılanma hakkı gibi temel insan haklarını korumayı taahhüt eder. Türkiye Cumhuriyeti Atatürk milliyetçiliğine bağlıdır, yani Mustafa Kemal Atatürk’ün fikirleri, ideolojisi ve öğretileri çerçevesinde millet olma fikrini benimser. Türkiye Cumhuriyeti temel ilkelere dayanır. Bu ilkelere, insan haklarının korunması, demokrasi, hukukun üstünlüğü, özgürlükler, millî egemenlik, devletin sosyal adaleti sağlaması ve vatandaşların refahı gibi kavramlar dâhildir. Dolayısıyla Türkiye demokratik bir devlettir. Bu, vatandaşların temsilcilerini serbestçe

seçebildiği, farklı görüşlere saygı duyulduğu ve hükümetin halkın iradesine dayandığı bir sistem olduğu anlamına gelir. Türkiye Cumhuriyeti aynı zamanda laik bir devlettir. Bu, devletin yönetim bağlamında din ya da inanca bağlı olmadığı ve vatandaşların din veya inanç özgürlüğünü koruduğu anlamına gelir, yani laiklik dine karşı olmak değildir. Türkiye, *sosyal bir hukuk devletidir*. Bu, devletin vatandaşların sosyal refahını koruyup geliştirmeyi taahhüt ettiği ve hukukun herkes için eşit uygulandığı bir sistem anlamına gelir.

“Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sı, Madde 5). Bu madde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel amaçlarını ve görevlerini belirlemektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temel amaçlarını ve görevlerini açıklamakta, insanların hak ve özgürlüklerinin korunmasını, toplumun refahının artırılmasını ve insanların maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesi için çalışmaların yapılmasını sağlayan bu madde şu anlama gelmektedir: Türkiye Cumhuriyeti’nin en önemli amaçlarından biri milletin bağımsızlığı, bütünlüğü ve ülkenin bölünmezliğini korumaktır. Bu, devletin egemenliğini ve ulusal güvenliğini korumak için her türlü önlemi alacağı anlamına gelir. Cumhuriyet ve demokrasi değerleri korunarak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak da devletin temel amaçları arasındadır. Bu, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayacak koşulların sağlanması, toplumun genel refahının artırılması için gerekli adımların atılması anlamına gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin bir diğer görevi, kişinin temel hak ve özgürlüklerini korumaktır. Bu hakların *sosyal hukuk devleti* ve *adalet* ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlandırılmasına neden olan siyasal, ekonomik ve sosyal engellerin kaldırılması için çalışılması gerekmektedir. Türkiye Cumhuriyeti, insanların maddi ve manevi varlıklarının gelişmesi için

gerekli koşulları hazırlamaya çalışır. Bu, insanların yaşam standartlarını yükseltmek, eğitim, sağlık, adalet, çalışma ve sosyal güvenlik gibi temel konularda yeterli olanakları sağlamak anlamına gelir.

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sı Madde 10). Bu madde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın en önemli ilkesi olan *eşitlik* ilkesini tanımlamaktadır. Buna göre herkes kanun önünde eşit olduğu gibi kadınlar ve erkekler de eşit haklara sahiptirler. Devlet, eşitliğin yaşama geçmesi için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür ve bu tedbirler eşitlik ilkesine aykırı yorumlanamazlar. Ayrıca çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olmadığını da belirtmektedir. Bu madde, bu grupların dezavantajlı durumlarını gidermek için gerekli tedbirlerin alınmasına izin verirken, diğer insanların eşit haklara sahip olması ilkesini de korumaktadır. Madde ayrıca hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa *imtiyaz* tanınmayacağını da belirtmektedir. Bu, hiç kimsenin diğerlerine göre daha ayrıcalıklı olamayacağı anlamına gelir ve herkesin eşit haklara sahip olması gerektiğini vurgular. Devlet organları ve idare makamları, bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır. Bu madde, devletin herkese adil davranması ve ayrımcılık yapmaması gerektiğini vurgular. Bu madde, bu ilkelerin Türkiye’nin temel değerleri arasında yer aldığını, eşitliğin sağlanması için gereken tedbirlerin alınacağını, adaletin sağlanması ve ayrımcılığın engellenmesi için devletin sorumluluklarını belirlemektedir.

“Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendile-

rine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, Devletçe korunur, Yaşlılara Devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur.” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Madde 61). Burada devletin vatandaşların refahı için çalışması gerektiği vurgulanır ve belirli grupların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması için tedbirler alınacağı taahhüt edilir. Bu gruplar, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, malul ve gaziler, sakatlar, yaşlılar ve korunmaya muhtaç çocuklardır. Devlet, bu grupların hayatlarını kolaylaştırmak, onları topluma entegre etmek için gerekli teşkilat ve tesisleri kurmak veya kurdurmakla yükümlüdür. Bu gruplara verilecek yardım ve sağlanacak haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Bu madde, toplumun zayıf ve dezavantajlı kesimlerine yönelik devletin sorumluluğunu vurgulamaktadır ve bu kesimlere yönelik pozitif ayrımcılık yapılmasına izin vermektedir. Ayrıca devletin vatandaşların refahı için çalışması, toplumun her kesiminin korunması ve hayat standartlarının yükseltilmesi gerektiği de belirtilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın bu maddeleri, diğer konuların yanı sıra yaşlılık konusunda da toplumsal duyarlılığı yansıtmaktadır. Maddelerde, yaşlılar için korunma, yardım ve destek sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Yaşlılar, diğer bireylerle aynı haklara sahiptir ve devlet, yaşlıların bu haklara erişimlerini sağlamakla yükümlüdür. Devletin diğerlerinin yanı sıra yaşlıların korunmasından sorumlu olduğu, yaşlıların toplumda yaraşır bir yaşam seviyesine sahip olmaları gerektiği ve bunların, devletin öncelikli hedeflerinden biri olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca yaşlılara yardım ve diğer hakların kanunla düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu maddeler, yaşlanmanın normal bir süreç olduğunu kabul eder ve yaşlıların toplumda ayrımcılığa uğramadan *tam katılım* sağlamaları için gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini vurgular. Yaşlıların sosyal yaşama dâhil olmaları (katılım), toplumda aktif roller üstlenmeleri ve yaşam kalitelerini yükseltmeleri için devletin çaba sarf etmesi gerektiği de dile getirilmektedir.

Böylece konularımızı, görüşlerimizi, önerilerimizi ve eleştirilerimizi dile getireceğimiz temeli tanımlamış olduk. Bu temelde *eşitlik ve adalet* en önemli kavramlardır. Bunlar somut gerçeklerin (örneğin gelir ve eğitim düzeyi, hukuksal eşitlik vs.) çok ötesine taşan felsefi kavramlardır. Burada, gerekli ve konuyla ilişkili olarak, bunlar da ele alınacaktır.

SOSYAL POLİTİKA VE YAŞLANAN TOPLUM

Türkiye’de modern anlamda sosyal politika, Cumhuriyet’in ilanı sonrasında, 1920’li ve 1930’lu yıllarda ortaya çıkmaya başladı. Cumhuriyet dönemi hükümetleri, sosyal kalkınma ve refahı artırmak için çeşitli sosyal politikalar geliştirdiler ve uygulamaya başladılar. Türkiye’de sosyal politikaların ortaya çıkma nedeni, bir yandan ülkenin modernleşme süreci ve ekonomik kalkınma hedefleri, diğer yandan toplumsal sorunların çözümüne yönelik çabalar olarak görülebilir.

Sosyal politikanın tarihi oldukça eski dönemlere dayanır. Ancak modern anlamda sosyal politika, XIX. yüzyılın ortalarında, sanayileşmenin hızla yayıldığı ve insanların toplumsal sorunlarla karşı karşıya kaldığı dönemde ortaya çıktı. Sanayi Devrimi ile birlikte fabrika işçileri, zorlu çalışma koşulları, düşük ücretler ve yoksullukla karşı karşıya kaldılar. İnsanların refah düzeylerindeki düşüş, toplumsal eşitsizlik ve yoksulluk problemleri, sosyal politikanın ortaya çıkmasına neden oldu. Sosyal politika, toplumda birlikte yaşayan insanların refahını ve ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan çeşitli sosyal hizmetlerin ve programların düzenlenmesi ve yürütülmesidir. Bunların arasında sağlık, eğitim, barınma, işsizlik yardımı, emeklilik, engelliler için yardım, çocuk bakımı ve aile yardımı gibi konular yer almaktadır.¹⁶

Sosyal politika terimi, Alman siyaset ve toplum bilimi çerçevesinde, Hegel’in ortaya koyduğu “devlet ve toplum ayrımının” ufkunda ortaya çıkmıştır. Toplumsal sorun bir yoksulluk sorunu olarak tanımlanırken, işçi sorununun ardından anlamı değişmiştir ve 1880’li yıllardan beri sosyal politika, “sanayi işçilerinin özel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik tüm çabaları” ifade etmektedir.¹⁷

Sanayi Devrimi, buhar gücünün, demirin, kömürün, makinaların ve kimya fabrikalarının gelişme-

sine dayanmaktadır. Yeni sanayi toplumu madencilik işletmelerinin bulunduğu bölgelerde yoğunlaşmıştı. Ham madde ve ürünlerin nakliyesi için yeni nakliye metotları geliştirilmiştir. Sanayi Devrimi'nin ilk önce İngiltere'de başlamasının nedeni, bu ülkenin henüz o dönemde kapitalin egemenliğine girmesi, iş gücü eksikliği, büyüyen ve yayılan piyasalar, özgür vatandaşlık, politik güvenlik ve denizası ticarete büyük deneyim ve coğrafi konumu nedeniyle yurt dışı pazarlara kolay erişebilmesiydi.¹⁸

Çalışanların haklarından mahrum bırakılmasının ortadan kaldırılmasına yol açması gereken performans dayalı toplumsal düzenin üretici sınıfın çıkarlarının özdeşliğini ima edeceğini düşünen Saint-Simon'a göre, "Devrimi sanayiciler değil, burjuvazi, yani soylu olmayan askerler, hiçbir ayrıcalığı olmayan burjuva hukukçular ve emekliler yapmıştı..."¹⁹

Sosyal politikanın ortaya çıkışı 1884 yılında İngiltere'de kurulan Fabian Society adlı bir örgütün faaliyetleri ile hızlanmıştır. Bu örgüt amacını daha fazla güç, zenginlik ve fırsat eşitliği, toplu eylem ve kamu hizmetlerinin değeri, sorumluk, hoşgörülülük ve aktif bir demokrasi ve vatandaşlık, özgürlük ve insan haklarını sürdürülebilir kılmak ve çok yönlü uluslararası iş birliğini teşvik etmek olarak tanımlar. Bu örgüt, sosyal adaleti sağlamak amacıyla devlet müdahalesinin gerekliliğine inanıyordu. Fabian Society'nin kurucuları, sosyalist düşünceleri olan bir grup akademisyen ve aydındır. Toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlarına çözüm aramak için çalışmalar yürütmektedir. Bu amaçla, sosyal adalet, eğitim, sağlık, işçi hakları, kadın hakları, emeklilik gibi konulara odaklanmıştır. Sosyalist bir toplumun inşası için istikrarlı bir yol önermektedir. Toplumda sosyalizmin yerleşmesi için devrimci eylemler yerine reformist bir yaklaşım benimsemektedir. Fabian Society, sosyalizmin demokratik yollarla gerçekleştirilmesini savunur. Demokratik yollarla elde edilen reformlarla kapitalist sistem içinde sosyalizmi kurmayı hedefler. Fabian Society'nin etkisi İngiltere'de ve dünyada oldukça büyüktür. Örgüt, Britanya İşçi Partisi'nin oluşumunda da etkili olmuştur. Ayrıca örgütün üyeleri arasında İngiltere'nin önemli siyasi ve akademik figürleri bulunmaktadır. Fabian Society'nin düşünceleri, günümüzde birçok siyasi parti,

düşünce kuruluşu ve hareket tarafından benimsenmektedir. 1884 yılında İngiltere'de kurulan örgüt, hâlâ İngiltere'de faaliyet göstermektedir. Sosyal, ekonomik ve politik reformlar için araştırmalar yapmak, fikirler geliştirmek ve fikirleri politikacılara ve topluma sunmak için çalışmaktadır. Örgütün güncel faaliyetleri arasında, iklim değişikliği, eşitlik, göçmenlik, sağlık, eğitim ve ekonomik adalet gibi konular yer almaktadır. Düzenli olarak seminerler, toplantılar ve konferanslar düzenlemekte ve üyeleri arasında fikir alışverişi yapmaktadır.²⁰

Devletin sosyal politikası iki anlamda bir müdahaledir: Bir yandan patojenik toplumsal koşullara müdahale eder. Böylece bireysel zararları ve toplumsal sorunları önlemeyi, ortadan kaldırmayı veya tazmin etmeyi amaçlar. Ama bunun için devlet kaynaklarının kullanılmasıyla birlikte aynı zamanda devlet dışı sorun çözme biçimlerinin koşulları da (örneğin ailesel veya kolektif) değiştirilmektedir.¹⁷ Devlet, sosyal güvenlik sistemleri aracılığıyla vatandaşlarının asgari geçimini güvence altına alır. Yasal emeklilik sigortası, çocuk parası, doğum izni, işten çıkarılmaya karşı koruma gibi yasal güvenceler vardır. Ayrıca sosyal yardım veya işsizlik yardımı gibi mali yardımlarla sosyal olarak dezavantajlı olanları desteklemektedir.

Sosyal politika kavramı, XX. yüzyılda sosyal devlet anlayışının ortaya çıkmasıyla dünya genelinde yaygınlaştı ve daha da önem kazandı. Sosyal devlet, devletin toplumsal sorumluluğu üstlenerek, vatandaşlarının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal haklarını korumak ve geliştirmek amacıyla müdahale ettiği bir yönetim anlayışıdır. Sosyal devlet, bireylerin refahını artırmayı ve sosyal eşitliği sağlamayı hedefler. Bu amaçla, sağlık, eğitim, barınma, çalışma koşulları, emeklilik, sosyal güvenlik gibi alanlarda politikalar üretmek, vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır. Sosyal devlet, ekonomik kalkınmanın yanı sıra toplumsal refahı da önemseyen bir yaklaşımı benimser. Ancak sosyal devlet, "Kendisini zor bir ortamda bulmuştur. Kalıcı işsizlik, kalıcı yükler yaratmaktadır ve gelir tabanını zayıflatmaktadır. Kazançlı istihdamdaki artışlar şu anda sosyal devlet düzenlemesi sınırları dışında kaydedilmektedir. Bu yüzden, geleneksel terimlerle hâlâ "atipik" olarak adlandırılıyor".²¹

Sosyal güvenlik cari açıkları ve finansmanı gibi sosyal, ekonomik ve demografik değişimlere defansif olarak karşılık verilmemelidir. Daha ziyade sosyal sistemlerin sorun çözme kalitesini iyileştiren ve finansman temellerini geliştiren ofansif reformlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal güvenliğin oluşturulmasında devlet çabaları ve özel çabalar arasında anlamlı bir iş bölümüne ihtiyaç duyulmaktadır. Devlet kaynakları daha hedefli, daha problem odaklı bir şekilde kullanılmalıdır ve güvenlik sistemlerinin yoksulluğu önleme kalitesi iyileştirilmelidir.²¹

Sosyal politika, XIX. yüzyılın ilk yarısında küçük başlangıçlardan ortaya çıkan ve son 10 yılların büyük refah devleti mevzuatlarına ve uluslararası anlaşmalara kadar genişleyip yoğunlaşan, devletin sosyal koşullar üzerindeki etki sürecidir. Bu, zaman zaman direnişe rağmen kayda değer bir süreklilikle ve farklı ulusal başlangıç noktalarına rağmen artan uluslararası yakınlaşmayla gerçekleşmektedir.¹⁷

GERONTOLOJİDE “YAŞAM DURUMU” KAVRAMI

Bu terimi borçlu olduğumuz Gerhard Weisser, “yaşam durumu”nu, engelsiz ve eksiksiz bir öz-yansıtma ile yaşamının anlamını belirlediğini düşündüğü temel kaygıların karşılanması için dış koşulların insanlara sunduğu “eylem alanı” olarak tanımlar.¹⁷

Burada temsil edilen gerontolojinin perspektiften bakıldığında, sosyal politik müdahale, “Siyasi ve yasal olarak tipikleştirilmiş hedef gruplar” arasında ilk sırada gelen yaşlıların yaşam durumlarının farklı yönlerine atıfta bulunur.¹⁷ Yaşlılıkta yaşam durumu, amacına ve yönelimine bağlı olarak çeşitli boyutları içerebilir.²²

Ancak yaşam durumu kavramı, bunlardan daha fazlasını ifade eder. Özellikle eylemsel manevra alanı olarak bir kişinin veya belirli bir grubun yaşam koşullarını iyileştirmek veya amaç ve isteklerine ulaşmasını sağlayacak olanaklar ve kaynaklardır. Bunlar, yaşlı politikasının yasal çerçeve koşullarını oluştururlar.²³ Yaşam durumunun bir parçası olarak, hangi faktörlerin fırsatları ve kaynakları etkilediği ve eylemsel manevra alanının kapsamını genişletmek için hedeflenen sosyal politik önlemlerin nasıl geliştirilebileceğini anlamak için farklı yaşam durumları dik-

kate alınır. Sosyal politik analizde yaşam durumu, insanların farklı yaşam koşullarından kaynaklanan farklı ihtiyaçlarını ve zorluklarını yakalama yöntemidir. Yaşamın çeşitli evreleri (çocukluk, gençlik, yetişkinlik, yaşlılık) ve yaşam tarzları (aile, birey, engelliler) dikkate alınır. Bu şekilde, insanların farklı ihtiyaç ve gereksinimleri daha iyi anlaşılabilir ve hedeflenen sosyal politikalar geliştirilebilir. Dolayısıyla yaşam durumu kavramının gerontolojik anlamı ile örneğin pedagojik anlamı farklıdır. Bu nedenle yaşam durumu kavramının gerontolojideki anlamını ortaya koymak gerekmektedir.

Türkiye’de gerontoloji bölümleri henüz kurulmamışken, 2000 yılı Ocak ayında başlayan Türkiye Gerontoloji Atlası (GeroAtlas), Türkiye’nin en kapsamlı ve uzun soluklu ampirik gerontolojik araştırması olarak gerontolojinin yaşlılıkla ilgili merkezi görevini ilk andan itibaren oluşturulmuştur ve gelecekte de geçerli olmaya devam edecektir: Yaşlanan ve yaşlı insanların “objektif yaşam durumları ve subjektif yaşantıları” hakkındaki bilgileri genişletmek, değerlendirmek, işlemek ve hayata geçirmek. Böylece yaşlılık döneminde insanların yaşam koşullarının yaşlanma sürecine bağlı olduğunu ilk andan itibaren göz önüne almış, yaşlılıkta yaşam durumunun, yaşlılığın değil, yaşlanma koşullarının bir sonucu olduğunu vurgulamıştır. GeroAtlas araştırmasında, anlık bir durum tespiti yapıp, alelacele bir teşhis koymak, hiçbir zaman hedef olarak seçilmiştir. Çünkü insanların yaşam durumları -istisnalar hariç, örneğin doğal afet, deprem- birdenbire oluşmazlar ve aniden değişmezler. Yaşlanma ve yaşlılık olgularının sosyal boyutlarındaki sorunlar, sebep ve sonuçları detaylıca araştırılmadan çözüm üretilemezler. Türk yaşlısının 2000 yılındaki yaşam durumu ile bugünkü yaşam durumu arasında dikkat çeken hiçbir fark yoktur. Yaşlılık hâli “bağımlılık” kavramı altında toparlanabilir sorunlar yumağı olarak tanımlanabilir bir yaşam dönemidir.^{7,13,24,25}

Yaşam durumu kavramı, bir kişiye dış koşullar aracılığıyla ihtiyaçlarının ve çıkarlarının tatmini için tanınan hareket alanını veya manevra alanını ifade eder.²² Yaşam durumları, önemli sınır koşulları olarak ihtiyaç ve çıkarların tatminini destekler veya engeller. Bu da toplumsal eşitsizlik sorununu gündeme getiriyor.²⁶

Eğitim, gelir, cinsiyet ve bölgesel köken, önemli eşitsizliklere yol açabilecek faktörlerdir.^{27,28} Yaşlılıkta sosyal eşitsizlikler, diğer nüfus gruplarına kıyasla yaşlıların yapısal katılımını engelleyebilir ve yaşlılıkta yaşam boyu sosyal tabakaya özgü farklılıklar artar.^{22,26}

SOSYAL EŞİTSİZLİK VE KATILIM

Sosyal eşitsizlik, bir toplumda bireyler arasındaki farklılıkların neden olduğu adaletsizlik ve haksızlık durumudur; gelir, eğitim, sağlık, iş imkânları ve diğer sosyal faktörlerin eşit olmayan dağılımı nedeniyle oluşurlar. Sosyal politikalar, sosyal eşitsizlikleri azaltarak, adaleti sağlamayı amaçlar.

Sosyal politika, devletlerin vatandaşlarına sağladığı sosyal hizmet ve yardımların düzenlenmesi ve yürütülmesi için kullanılan bir araçtır. Bu hizmetler, insanların yaşam standartlarını iyileştirmeyi, yoksullukla mücadele etmeyi, sosyal eşitsizlikleri azaltmayı ve insan haklarını korumayı amaçlamaktadır. Sosyal siyaset bilimi, sosyal eşitsizliğin sadece belirtici ve açıklayıcı tarifleri ve izahatları ile yetinmez, aksine kendisine önemli bir hedef belirler: Sosyal eşitsizliği azaltmak ve yaşlıların yaşam koşullarını iyileştirmek.²⁶

Sosyal eşitsizlik ve katılım arasındaki negatif korelatif ilişki göz önüne alınarak, sosyal katılım, tüm insanların yaşamlarıyla ilgili sosyal alt sistemlere dâhil edilmesi varsayımı ile meşrulaştırıldığı için dış koşulların insanlara temel endişelerini gidermeleri için sunduğu kapsamı belirlemeye çalışırsak, 4 sosyal katılım biçimi öne çıkmaktadır. Katılım hakları, parasal kaynaklar, fırsatlar ve beceriler.¹⁷ Katılım hakkı: Devlet tarafından tanınan yasal haklar olarak, yurttaşın devlet statüsünü medeni haklar ve özgürlüklerle birlikte belirlerler, bu sayede temel olarak farklı sosyal alt sistemlerin hizmetlerine erişme ve bunlara katılma hakkına sahiptir. Parasal kaynaklar: Bunların mevcudiyetleri genellikle çalışma veya sosyal haklara bağlıdır. Ekonomik sistemin ürünlerine katılım sağlarlar. Fırsatlar: Okullar, hastaneler, spor tesisleri, gençlik merkezleri veya huzurevleri gibi belirli tesislere erişilebilirlik, kamu tarafından sağlanan ürün ve hizmetlere katılımı somutlaştırır. Beceriler: Ömür boyunca edinilen beceri ve motivasyonlar, bireylerin

geçmiş sosyal katılım süreçlerinden biriktirdikleri (öncelikle ailede, okulda ve işte), kaybedilmesi neredeyse imkânsız bir “serveti” temsil ederler.

SONUÇ

Türkiye’de diğer sosyal grupların yanı sıra yaşlıların yaşam durumunu da olumlu yönde etkileyen bazı adımlar atılmıştır. Bunlar, öncelikle sağlık alanında yapılan reformlardır.²⁹ Ancak bazı alanların genişletilmeyi ve artırılmış finansmanı beklediğini belirtmemiz gerekir. Gerontologların sağlık hizmetlerine, sosyal hizmetlere ve yaşlı bakımı alanlarına hâlâ entegrasyonu gerçekleşmemiştir. Demografik fay hatları yerinden oynayan Türkiye’de mesken ve mekân alanlarındaki ihmalkârlık demografik yaşlanma olgusunda tekrarlamamalıdır.

Yaşlıların yaşam kalitesini yükseltmek için yapılacak olan çalışmaların birincil önceliği, sosyal yaşama aktif bir şekilde katılmalarını sağlamaktır. Bu nedenle, yaşlılara yönelik faaliyetler ve programlar düzenlenmeli ve yaşlılar bunlara katılma teşvik edilmelidir. Yaşlıların sosyal yaşama katılımlarının artması, yaşam kalitelerini artırmakla birlikte, sosyal izolasyonun da önüne geçebilir. Yaşlıların kamusal ürün ve hizmetlere erişimleri yaşam kalitelerini artırdığı için yaşlıların ürün ve hizmetlere erişimi kolaylaştırılmalıdır.

Uzmanlara göre mevcut bireysel çıkarlarla ilgili, nesnel olarak geniş bir eylem manevra alanı, “iyi”, nesnel olarak küçük veya sosyal açıdan zayıf bir manevra eylem alanı ise “kötü” bir yaşam durumu olarak değerlendirilir. Bu değerlendirmede; maddi güvenlik, sosyal bütünleşme, sağlık ve barınma gibi farklı yaşam durumu boyutları dikkate alınır.²⁴

Yaşlıların toplumdaki konumları, ekonomik, sosyal ve kültürel durumları yaşadıkları topluma göre değişkenlik göstermektedir. Yaşlılar genel olarak toplumda dezavantajlı bir konumdadırlar; ekonomik durumları, sağlık hizmetlerine erişimleri, sosyal yaşama katılımları gibi birçok konuda zorluklarla karşılaşmaktadırlar.⁷

Sonuç olarak, yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte yaşlıların yaşam kalitelerini yükseltmek için sosyal politikanın önemi artmaktadır. Yaşlı insanların toplumda aktif rol üstlenmesi, yaşlılara yönelik kamusal

ürün ve hizmetlerin ve programların geliştirilmesi, yaşlıların sosyal hayata katılımını teşvik eden politikaların uygulanması gibi konularda çalışmalar yürütülmesi ve bütün bunlarda gerontolojinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılması önerilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: İsmail Tufan; **Tasarım:** Şule Sidrenur Öztürk; **Denetleme/Danışmanlık:** Hatice Büşra Kara; **Analiz ve/veya Yorum:** Şerife Akkoca; **Kaynak Taraması:** Şule Sidrenur Öztürk, Şerife Akkoca; **Makalenin Yazımı:** Hatice Büşra Kara; **Eleştirel İnceleme:** İsmail Tufan; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Hatice Büşra Kara.

KAYNAKLAR

1. TÜİK [İnternet]. Türkiye İstatistik Kurumu ©2022 [Erişim tarihi: 6 Şubat 2022]. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. Erişim linki: [\[Link\]](#)
2. TÜİK [İnternet]. Türkiye İstatistik Kurumu ©2022 [Erişim tarihi: 4 Şubat 2022]. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021. Erişim linki: [\[Link\]](#)
3. Timur S. Sosyal değişme açısından yeni bir sosyal hizmet: aile planlaması. s. v. bakanlığı. III. Milli Sosyal Hizmetler Konferansı - Türkiye'de Sosyal Değişme ve Sosyal Hizmetler. 1. Baskı. Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları; 1968. p.75-86.
4. TÜİK. (2022a, Mayıs 12). Haber Bülteni, Doğum İstatistikleri, Sayı: 45547. Ankara, Türkiye. [Erişim tarihi: 24 Nisan 2023] Erişim Linki: [\[Link\]](#)
5. Statistisches Bundesamt, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, & Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. Datenreport 2021: Ein Sozialbericht für die Bundesrepublik Deutschland. In Zusammenarbeit mit Das Sozio-ökonomische Panel (SOEP) am deutschen Institut für Wirtschaftsforschung (DIW Berlin). Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung; 2021. [\[Link\]](#)
6. Tews HP. Neue und alte aspekte des strukturwandels des alters. In: Naeyege G, Tews HP, eds. Lebenslagen im Strukturwandel des Alters. 1st ed. Opladen: Westdeutscher Verlag; 1993. p.15-42 [\[Crossref\]](#)
7. Tufan İ. Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu. 1. Baskı. Antalya: GeroYay; 2007.
8. Tufan İ, Seeberger B, Şahin S. Türkiye'de ileri yaşlılar. Tufan İ, Durak M, editörler. Gerontoloji: Kapsam, Disiplinlerarası İş Birliği, Ekonomi ve Politika. 1. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2017b. p.37-45.
9. Peuckert R. Verhalten, abweichendes. In: Schäfers B, ed. Grundbegriffe der Soziologie. 8th ed. Opladen: Leske + Budrich; 2003. p.357-9. [\[Crossref\]](#)
10. Ding-Greiner C, Lang E. Alternsprozesse und krankheitsprozesse - grundlagen. In: Kruse A, Martin M, eds. Enzyklopädie der Gerontologie: Alternsprozesse in multidisziplinärer Sicht. 1st ed. Bern, Göttingen, Toronto, Seattle: Huber Verlag; 2004. p.182-206.
11. Kohler H, Schmid J. Rentensysteme in Europa - unterschiede, merkmale und reformen. Der Demografische Wandel Als Europäische Herausforderung. Lösungen durch Sozialen Dialog. 1st ed. Baden-Baden: Nomos; 2012. p.95-113. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
12. Tufan İ. Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Yeni Bir Bakım Kültürü. Sosyal Bakım Sigortası: Demografik Değişimlerin Yarattığı Bir Sorun ve Tartışmaya Açık Bir Konsept. 1. Baskı. Antalya: GeroYay; 2006.
13. Tufan İ. Bakıma Muhtaç - Türkiye'de Alzheimer Hastası Yaşlıların Bakımı. 1. Baskı. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları; 2016.
14. Kohler H, Schmid J. Einleitung: demographischer wandel, arbeitsbeziehungen und sozialer dialog - analytische ausgangspunkte. Der Demographische Wandel als Europäische Herausforderung: Lösungen durch Sozialen Dialog. 1st ed. Baden-Baden: Nomos; 2012a. p.17-22. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
15. Kasper S. Depression, angst und gedächtnisstörungen. In: Rosenmayr L, Böhmer F, eds. Hoffnung Alter: Forschung, Theorie, Praxis. 1st ed. Wien: WUV Universitätsverlag; 2003. p.45-58.
16. Lampert H. Lehrbuch der Sozialpolitik. 4rd ed. Heidelberg: Springer; 1996. [\[Crossref\]](#)
17. Kaufmann FX. Sozialpolitik und Sozialstaat: Soziologische Analysen. 1st ed. Opladen: Leske + Budrich; 2002. [\[Crossref\]](#)
18. Köllmann W. Industrielle Revolution. 5th ed. Stuttgart: Ernst Klett Verlag; 1974.
19. Kiss G. Einführung in die Soziologische Theorien. 1. Cilt. 3. Baskı. Opladen: Westdeutscher Verlag; 1977. [\[Crossref\]](#) [\[PMC\]](#)
20. Wikipedia [İnternet]. [Cited: 26 Nisan 2023]. Fabian society. Available from: [\[Link\]](#)
21. Döring D. Sozialstaat in der Globalisierung. 3. Auflage. Frankfurt/M.: Suhrkamp; 1999.
22. Naeyege G. Lebenslagen älterer menschen. In: Kruse A, ed. Psychosoziale Gerontologie. Band 1: Grundlagen. 1st ed. Göttingen, Bern, Toronto, Seattle: Hogrefe, Verlag für Psychologie; 1998. p.106-30.
23. Schulz-Nieswandt F. Sozialpolitik und Alter. 1st ed. Stuttgart: Kohlhammer; 2006.
24. Tufan İ. Das Altern der türkischen Gesellschaft und neue Herausforderungen für die Sozialpolitik der Türkei. In: Hoose F, Beckmann F, Schönauer AL, eds. Fortsetzung folgt-Kontinuität und Wandel von Wirtschaft und Gesellschaft. 1st ed. Heidelberg, Berlin: Springer VS; 2017. p.409-28. [\[Crossref\]](#)
25. Tufan İ. Türkiye'de sosyal ve uygulamalı gerontolojinin tarihsel temelleri: başlangıca, düne, bugüne ve gelecekte bekleyen sorunlara şahsi bir bakış. Tufan İ, Durak M, editörler. Gerontoloji: Kapsam, Disiplinlerarası İş Birliği, Ekonomi ve Politika. 1. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2017a. p.49-71.

26. Tesch-Römer C. Gerontologie und sozialpolitik: zu gegenwart und zukunft des deutschen zentrums für altersfragen. Gerontologie und Sozialpolitik, Band 214, Auflage 1. Schriftenreihe des Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Stuttgart: Kohlhammer; 2002. p.21-41.
27. Bäcker G, Naegele G, Bispinck R, Hofemann K, Neubauer J. Sozialpolitik und soziale Lage in Deutschland. Band 1: Grundlagen, Arbeit, Einkommen und Finanzierung. 4. Aufl. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften; 2008a. [\[Link\]](#)
28. Bäcker G, Bispinck R, Hofemann K, Naegele G, Neubauer J. Sozialpolitik und Soziale Lage in Deutschland. Band 2: Gesundheit, Familie, Alter und Soziale Dienste. 4. Aufl. (3. Aufl. B.). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften; 2008b. [\[Link\]](#)
29. T.C. Sağlık Bakanlığı [Internet]. T.C. Sağlık Bakanlığı ©2008 [Erişim tarihi: 26 Mart 2023]. Tarihçe. Erişim linki: [\[Link\]](#)